

Kurumsal Yönetimde Farklı Yaklaşımlar ve Irak'ta Kurumsal Yönetimin Gelişimi¹

Different Approaches to Corporate Governance and the Development of Corporate Governance in Iraq

*Abdulahman Al-Doori*²

¹Bu çalışma, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde hazırlanan "Kurumsal Yönetim ve Finansal Performans İlişkisi: Irak Borsası Üzerine Bir Uygulama" isimli yayınlanmamış yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

²Uzm., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası Finansal Raporlama ve Analiz, Yüksek Lisans Programı, abood19931992@gmail.com, Orcid Id: 0000-0001-5114-2736

MAKALE BİLGİSİ

Anahtar Kelimeler

*Kurumsal yönetim,
Irak,
Kurumsal yönetim modelleri,*

Jel Kodları: G30, G39

Makale Geçmişi:

Başvuru Tarihi: 03 Mayıs 2023

Düzeltilme Tarihi:

Kabul Tarihi: 30 Mayıs 2023

ARTICLE INFO

Keywords

*Corporate governance,
Iraq,
Corporate management models,*

Jel Codes: G30, G39

Article History:

Received: 03 May 2023

Received in revised form:

Accepted: 30 May 2023

ÖZET

Son yıllarda dünya çapında şirketlerde yaşanan muhasebe skandalları ve finansal başarısızlıklar hem ülke ekonomilerinde hem de küreselleşme nedeniyle diğer ülkelerin ekonomilerinde kayıpların yaşanmasına neden olmuştur. Bu durum şirket yönetimlerinin kalitesinin sorgulanmasını sağlamıştır. Şirketlerin iyi yönetilmesine yönelik çabalar kurumsal yönetim kavramı ile ifade edilmiştir. Kurumsal yönetimin gelişiminde iki önemli ekol bulunmaktadır. Bunlar Anglo-Sakson ve kıta Avrupası kurumsal yönetim modelleridir. Bu kurumsal yönetim modelleri kadar olmasa da Arap ülkelerinde de kurumsal yönetim kültürü ve yasal düzenlemeleri yerleşmeye başlamaktadır. Irak'ta da kurumsal yönetim ile ilgili önemli gelişmeler olmaktadır. Bu çalışmada söz konusu gelişmeler anlatılmaktadır. Irak'ta hayata geçirilen kurumsal yönetim uygulamaları yeterli bir düzeye erişmese de geleceğe ilişkin umut vermektedir.

ABSTRACT

Accounting scandals and financial failures in companies around the world in recent years have caused losses both in national economies and in the economies of other countries due to globalization. This situation has led to questioning the quality of company management. Efforts towards good management of companies are expressed with the concept of corporate governance. There are two important schools in the development of corporate governance. These are Anglo-Saxon and continental European corporate governance models. Although not as much as these corporate governance models, corporate governance culture and legal regulations are also beginning to take hold in Arab countries. There are also important developments regarding corporate governance in Iraq. In this study, these developments are explained. Although the corporate governance practices implemented in Iraq have not reached a sufficient level, they give hope for the future.

GİRİŞ

Kurumsal yönetim kavramının ortaya çıkışını vekalet teorisine dayandırmak mümkündür. Vekalet teorisi, şirketlerin yönetim kurulu üyeleri ile hissedarlar arasındaki çıkar çatışması sonucu ortaya çıkan sorunlara ışık tutmaktadır. Böylece vekalet teorisi, tüm çıkar çatışması durumlarını ifade ederek, şirketle ilişkili grupların çıkar çatışmalarından kaynaklanan sorunlarını incelemiştir. Teori, hissedarların çıkarlarını koruyan yönetim kurulu üyelerinin mali ve idari manipülasyonlarını sınırlayan bir dizi yasa ve yönetmenliğe duyulan ihtiyaca yönelik artan ilgi ve düşünceye yol açmıştır (Suleiman, 2009: 15).

İktisatçılar tarafından kurumsal yönetim terimini kullanmanın yeni bir şey olmadığı, daha eski bir kavram olduğu söylenebilir. 1776 yılında ünlü iktisatçı Adam Smith'in "Milletlerin Zenginliği" adlı kitabında, mülkiyeti yönetimden ayırma gereği ifade edilmektedir (Thomsen ve Conyon, 2012: 5).

1932 yılında Berle ve Means, kurumsal yönetim kavramını yayınladıkları "Modern Şirket ve Özel Mülkiyet" adlı kitaplarında modern şirketlerin performansına, kaynakların en iyi kullanımına ve mülkiyetin yönetimden ayrılmasına dikkat çekmektedirler (Talib ve Al-mshhdany, 2011: 27).

1976 yılında Jensen ve Meckling'in vekalet teorisi olarak adlandırdıkları teoride, mülkiyet ve yönetim arasındaki ayırımdan doğabilecek sorunları sınırlamak veya en aza indirmek gerektiğini vurgulamışlardır (Denis ve Mcconnell, 2003: 1).

Amerika Birleşik Devletleri'nin kurumsal yönetime olan ilgisi, borsada yer alan şirketlerin bilgi açıklama ve şeffaflık eksikliği nedeniyle doksanlı yıllarda başlamıştır. Konu ile ilgili çalışmalar kurumsal yönetim alanında komitelerin oluşumu ile başladı. Bu komitelerden ilki şirketlerin oluşumunu inceleyen ve bir dizi uygulanabilir öneri ortaya koyan Cadbury Komitesiydi. Komite tarafından hazırlanan rapor Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kurumsal yönetim kavramını açıklayan en önemli raporlardan biridir. Bu komitenin en önemli tavsiyeleri, yönetim kurulunun mali raporlar hazırlarken sorumluluklarını netleştirme yükümlülüğü ve şirketlerde uygulanan iç denetim sistemlerinin etkinliğinin kapsamının açıklanması gereğidir. Diğer önerilerini; yönetim kurulu üyelerinin ödüllendirilmesi ve denetim komitelerinin oluşturulması olarak sıralamak mümkündür. (Al-Feliti, 2010: 45).

Kurumsal yönetim ile ilgili çalışmalar uluslararası kuruluşlar ve kurullar, özellikle de Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından gerçekleştirilmiştir. Kurumsal yönetim ilkeleri, son zamanlarda yaşanan uluslararası mali krizlerde küresel ekonomi için kurtarıcı olarak ortaya çıkmıştır (Khader, 2012: 18). Üzerinde uzlaşmış tek bir tanımı olmamasına rağmen kurumsal yönetim OECD tarafından, şirketlerin yönetim ve kontrolünün organize edildiği bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Ayed-Koubaa, 2011: 11). Kurumsal yönetiminin tanımı üzerinde uzlaşma olmadığı gibi farklı coğrafyalarda farklı uygulamalar yapılabilmektedir. Bu çalışmada kıta avrupalı ve anglo-sakson kurumsal yönetim ilkeleri incelenerek Irak'ta kurumsal yönetimin nasıl geliştiği açıklanacaktır.

1. KURUMSAL YÖNETİM MODELLERİ

Kurumsal yönetimin akademik boyutta inceleme konusu haline gelmesiyle birlikte şirketlerin performansı üzerinde olumlu etkisine ve hissedarların çıkarlarını koruduğuna dair çalışmalar yayınlanmaya başlamıştır. Kurumsal yönetimin önemi ve etkisi konusunda genel anlamda bir mutabakat olmasına rağmen, bu önemin ve etkinin boyutu ülkeden ülkeye değişmektedir.

Her ülkenin kendine özgü sebepleriyle kurumsal yönetim uygulamalarının farklılık göstermesi, farklı kurumsal yönetim modellerinin oluşmasına neden olmuştur. Kurumsal yönetim modelleri genel olarak Anglo Sakson kurumsal yönetim modeli ve Kıta Avrupası kurumsal yönetim modeli olmak üzere iki başlıkta incelenmektedir.

1.1. Anglo-Sakson Kurumsal Yönetim Modeli

Anglo-Sakson sistemi aynı zamanda "Piyasaya Odaklı Model" veya "Hissedar Modeli" olarak da bilinir. Şirkete bağlı olmayan yatırımcılar "yabancılar" olarak ifade edilir. Anglosakson sistemi, kişisel çıkarlar üzerine ve merkezi olmayan piyasaların kendi kendini düzenleyen bir şekilde işleyebileceği görüşü üzerine kurulmuştur (Cernat, 2004: 149). Bu sistemde şirketin piyasa fiyatının maksimize edilmesini ve hissedarlar arasında dağıtılmasını sağlamak için müdürleri (hissedarlar) vekil olarak yönlendirirler (Denis, 2001: 196). Şirketler, hissedar serveti yaratmanın bir aracı ya da hissedar hesabı çıkarına çalışan bir yöneticiler gurubudur. Bu yöneticiler hissedarlarının çıkarlarını en iyi şekilde temsil ederek hissedarlarının servetlerini artırırlar (Jackson, 2011: 7).

Anglosakson ülkelerinde kamu düzeni, yatırımcılara daha fazla koruma sağlamaktadır. Yöneticiler ve hissedarlar arasında bir iş stratejisinin dezavantajlarını ve potansiyel avantajlarını tartışma hakkı veren, organize edilmiş bir dizi farklı düzenlemeler bulunmaktadır (Ungureanu, 2012: 135). Yönetim kurulu, icracı (içerden) ve icracı olmayan (dışarıdan) yönetim kurulu üyelerinden oluşur. Hissedarların çıkarlarını dikkate alan bir politika hakkında şirket yöneticileri (icracı üyeler) tarafından görüş verildiğinde, finansman ve koordinasyon gibi iş fonksiyonlarının doğrudan sorumluluğunu üstlenirler (Weir ve Laing, 2001: 91). İcracı üye olan şirket yöneticileri, hissedarlara ve yönetim kuruluna karşı özellikle şirketin karına ilişkin

faaliyetlerinden doğrudan sorumludurlar ve kar elde etmek için çalışırlar (Mehrotra, 2016: 86). İcracı olmayan üyeler ise şirketin bağımsızlığı için çalışırken, yönetimin davranışlarını izleyerek objektiflik beklentisini gerçekleştirirler (Klyemenova ve Zhang, 2019).

Genel olarak değerlendirildiğinde Anglosakson kurumsal yönetim modeli, menkul kıymet piyasaları gelişmiş olan ülkelerde, piyasaya yönelik denetim mekanizmalarının yoğun bir şekilde yer aldığı ve hisse satın alma yoluyla şirket mülkiyetinin yoğun olduğu bir modeldir. Bu sistemde şirketler tek kurul olan yönetim kurulu tarafından yönetilmekte ve denetlenmektedir. Yönetim kurulu üyeleri de hem şirket içinde faaliyet gösteren icracı üyelerden hem de şirket dışından bağımsız üye olan icracı olmayan üyelerden oluşmaktadır. Yönetim kurulu üyeleri, kurumsal yönetime uygun şekilde belli kurallar çerçevesinde seçilirken bu üyeler aynı zamanda şirket faaliyetlerini gerçekleştirecek yöneticileri de belirlemektedir. Yönetim kurulu hissedarlara karşı şirket faaliyetlerinden sorumludurlar ve bu sistemde hissedarlar en önemli paydaş grubudur (Alsmarraie, 2018: 18-19).

1.2. Kıta Avrupası Kurumsal Yönetim Modeli

Kıta Avrupası modelinde kurumsal yönetim, paydaş teorisine dayanır. En geniş anlamıyla paydaş kavramı, şirketin sahiplerini, yöneticilerini, yönetim kurulunu, hissedarlarını, kurumsal yatırımcıları, yabancı ortakları, çalışanlarını, müşterilerini, rakiplerini, tedarikçilerini, toplumu ve devleti ifade eder. Paydaş modeli, şirketin iyi yönetilmesinden faydalanacak ve kötü yönetim nedeniyle zarara uğrayacak tüm birey ve grupları içerir.

Bu yönetim modeline göre kurumlar sadece çalışanlarının, müşterilerinin ve diğerlerinin çıkarlarını dikkate alarak yönetilmelidir (Cavlak, 2015: 41). Kıta Avrupası kurumsal yönetim modelinde yönetim kurulu, sorumlu denetim birimi ve birim bünyesindeki komiteler tarafından özel bir sistem oluşturmaktadır (Kanbur, 2010: 58). Bu yönetim modelinin odaklandığı temel hedef, paydaşların çıkarlarını kısa vadede iş faaliyetlerinden korumaktan çok, uzun vadeli iş yöntemlerinin uygulanmasıdır (Sarı, 2013: 23). Model, paydaşların tüm beklentilerini dikkate alır ve kurum ile aralarındaki iletişim sürecini sağlar. Sonuç olarak, paydaşlar (rakipler, hissedarlar, çalışanlar, müşteriler, yöneticiler, şirket sahipleri, finansal kuruluşlar ve devlet gibi), ticari faaliyetlerle doğrudan veya dolaylı ilişkisi olan kurumsal yönetimi anlama konusunda deneyim kazanırlar. Böylelikle kurumsal yönetimin en önemli amaçlarından biri olan toplumun çıkarlarını koruma ve topluma karşı dürüst çalışma gerçekleştirebilecektir (Çelik, 2007: 22-23).

Kıta Avrupası modeli özellikle Almanya, Fransa, Japonya gibi ülkelerde, merkezi bir mülkiyet yapısı, şirketler arasında organik ilişkilerin varlığı, çevresel ve sosyal ilkeler ile temsil edilmektedir. Bu nedenle, şirketlerin varlık amacı, hissedarlar dahil tüm iç ve dış paydaşların çıkarlarını sağlamaktır (Maher ve Andersson 1999: 24). Kıta Avrupası modelinde kurumsal yönetimin paydaşların haklarını güvence altına almasının nedenleri; bu modeli benimseyen ve uygulayan ülkelerin yasal, ekonomik ve kültürel yapısının ortak özelliklerinin doğasından kaynaklanmaktadır (Clarke, 2007: 170). Buna göre, Kıta Avrupası modelini anlamaya yönelik çalışmaların çoğu, ortak özelliklerin neler olduğunu bulmaya çalışmıştır. Kıta Avrupası modeli üzerine yapılan çalışmaların ortak özelliklerinden bazıları şöyledir; Kıta Avrupası modelinin ilk avantajı medeni hukuku benimsemesidir (Denis, 2010: 126; Clarke, 2007: 170; Tricker, 2015: 151; Mallin, 2016: 249; Alp ve Kılıç, 2014: 65). Menfaat sahiplerinin dikkate alınması konusu, bu modeli benimseyen ülkelerde hissedarlardan farklı olarak doğrudan şirket kanunları ve şirket yönetim yapıları ile ilgilidir. Buna bir örnek: 1937 tarihli Alman Şirketler Kanunu, şirketlerin ve çalışanların menfaatlerini, vatandaşların kamu menfaatini ve kamu menfaatini yönetmesini şart koşmuştur (Alp ve Kılıç, 2014: 66).

2. IRAK'TA KURUMSAL YÖNETİMİN GELİŞİMİ

Irak Menkul Kıymetler Borsası (ISX) 2004 tarihli 74 sayılı Kanunla kurulmuştur. Irak Menkul Kıymetler Borsası küçük ve gelişmemiş olmasına rağmen, yerel, yabancı ve bireysel yatırımcılara şirket tahvilleri vererek kalıcı ve uzun vadeli sermaye kaynaklarına erişim sağlama potansiyeline sahiptir (Nasr vd., 2011: 4). Şu anda Irak'ta 7'si devlet bankası olmak üzere 46 civarında faal banka bulunmaktadır. Varlıkların ve kredilerin büyük bir kısmını bu bankalar oluşturmaktadır. Irak borsasında, sanayi ve tarım sektörlerinin yanı sıra yatırım, sigorta, otel, turizm ve iletişim sektörleri de işlem görmektedir. Ayrıca Irak finans piyasasındaki finansal değişim süreci, kendi çıkarları için çalışan finansal araçlar tarafından yürütülmektedir (ISX, 2016).

Irak'taki istikrarsız siyasi durum, şirketlerin yönetiminde ve düzenleyici çerçevenin geliştirilmesinde büyük bir boşluk yaratmıştır. Söz konusu durum da ülkenin ekonomik büyümesinde aksamalara neden olmuştur (Abd ALazawy, 2015: 276). Irak'ta kurumsal yönetime ilişkin kanun veya tüzük olarak mekanizmalar ve kurallar tam olarak oluşturulabilmiş değildir (Doski, 2015: 1; Abdulhakim ve Dalloul, 2009: 44). Ancak bu, Irak'ta kurumsal yönetimin uygulanmadığını göstermez. Irak borsasında işlem gören anonim şirketlerin tüm faaliyetleri, standartları ve emirleri içeren bir dizi yasal çerçeve tarafından düzenlenmektedir (Khalaf ve Fadel, 2016; Mohammed ve Ahmed, 2014: 309).

Irak'ta kurumsal yönetim kavramına ilgi, 1985 yılında (1) No'lu Standart Muhasebe Sistemi'nin yayınlanmasından sonra başlamıştır. Irak şirketlerinde kurumsal yönetim kavramının uygulanmasının, uluslararası şirketlerin onlara yatırım yapmasının yolunu açtığı söylenebilir. Yukarıda adı geçen (1) sayılı Birleşik Muhasebe Sisteminin yayınlanmasından sonra, 2004 yılında

değiştirilen 21 sayılı 1997 tarihli Şirketler Kanunu da dahil olmak üzere şirketlerin işlerini düzenlemek için bazı özel kanunlar çıkarılmıştır. 1999 tarihli (3) sayılı Kontrol Ve Denetim Hesapları Mesleğinin İcrasına İlişkin Kanunda bunlardan biridir. Ayrıca 2004 tarihli 56 sayılı Irak Merkez Bankaları Kanunu, 2004 tarihli 94 sayılı Irak Bankacılık Kanunu, 2006 tarihli 13 Sayılı Yatırım Kanunu, 2015 için Güncellenmiş Menkul Kıymet Alım Satım Düzenlemeleri menkul kıymet piyasaları için önemli düzenlemelerdir (Alsmarraie, 2018, 45). Bu yasaların hepsi aşağıda sıralanan amaçları gerçekleştirmeye çalışmaktadır;

- Şeffaflığı sağlamak,
- Yatırımcılar için adalet ve eşitlik prensiplerini yerleştirmek.
- Finansal işlemlerden kaynaklanabilecek risklerin azaltılması

2004 yılında değiştirilen 1997 tarihli Şirketler Kanunu, Irak'taki kurumsal yönetim uygulamalarının altyapısını temsil etmektedir. Bu kanunda yer alan kurumsal yönetime ilişkin maddeler şunlardır (Irak Şirketler Kanunu, 2004);

Madde 104; Özel anonim şirketlerin yönetim kurulları, üye sayısı dokuz üyeyi geçmemek ve beş üyeden az olmamak üzere asıl üyelere oluşur ve atanma süreci belirli şartlara tabidir:

- Dernek, Özel Şirketler Meclisi üyelerini üçten az ve yediden fazla olmamak kaydıyla seçer.
- Genel Sendika, şirket içinden iki kişi atar

Ayrıca özel şirketlerin yönetim kurullarında asıl üyelerin kontrol ve oranlarına göre seçilen yedek üyeler bulunur.

Madde 106; Bu maddeye göre yönetim kurulu üyesinin hukuki ehliyete sahip olması ve özel sektörü temsil ediyorsa en az iki bin hisseye sahip olması gereklidir. Yönetim kurulu üyeliğinin süresi üç yıldır ve bu süre yenilenebilir.

Madde 110; Bir kimsenin aynı anda üçten fazla şirketin yönetim kurulu üyesi olması caiz olmadığı gibi, aynı anda bir veya iki şirketin başkanlığını da üstlenme hakkına sahiptir. Yönetim kurulu başkanı veya üyesinin faaliyette bulunan başka bir şirketin yönetim kurulu başkanı veya üyesi olması, bulunduğu şirketin genel kurulundan alacağı izin ile mümkün olmaktadır.

Bu madde 2004 yılda şu şekilde düzeltilmiştir; "Bir kişi aynı anda 6'dan fazla şirketin yönetim kurulu üyesi olamaz ve aynı anda bir veya ikisinin başkanlığını üstlenebilir".

Madde 121; Her şirket, şirket içinden veya dışından olabilen ve şirket faaliyetlerinde uzman ve deneyimli bir idari yöneticiye sahip olmalıdır. Genel yönetici, görevleri, yetkileri, ücretleri anonim şirketlerde yönetim kurulu, diğer şirketlerde genel kurul tarafından belirlenir".

Madde 126; Her yılın ilk ayında anonim şirketin yönetim kurulu, diğer şirketlerin genel müdürü aşağıdaki verileri içeren bir liste hazırlar (ISX, 2016);

- Şirketin adı ve varsa yönetim merkezi ve şubelerinin adresi,
- Sermayenin tutarı ve içerdiği payların beyanı,
- Anonim şirketteki payların değerinden ödenen ve yıl içinde ödenenler ile maliklerin artık tutma hakkının kalmadığı primler,
- Hisse Sahiplerinin elden çıkardıkları payların toplamı (2004).
- Her birinin adları, uyrukları, meslekleri, adresleri ve hisse sayısı veya hisseleri:

2004 tarihli 74 sayılı geçici hisse senetleri piyasası kanunu'nun 10'uncu bölüm 1'inci fıkrası gereği Şirket sermayesinin % 5 veya fazlasına sahip olan hissedarların isimleri de açıklanmalıdır.

Kasım 2006'da Sanayi ve Maden Bakanlıkları tarafından kurumsal yönetimin gelişimini ve ilerlemesini takip etmek üzere dört komitenin kurulmasına ilişkin birçok emir verilmiş olmasına rağmen, bunlar Irak'ta kurumsal yönetimi uygulamamıştır (Doski, 2015: 1).

Iraklı şirketler, yukarıda sıralanan yasaların amaçlarının, nesnellik ve öz bakımından kurumsal yönetimin hedefleriyle benzer olmasından ötürü bu yasalara güvendiler. Düzenleyici ve denetleyici olan kurullar Irak'ta güveni yeniden tesis etmek ve iç-dış yatırımlarının performansını belirlemek için çalışmaktadır. Bunu gerçekleştiren de OECD'nin kurumsal yönetim ilkeleri ışığında düzenlemelere bağlı kalmaya çalışmaktadırlar. Irak organları tarafından çıkarılan mevzuatın OECD kurumsal yönetim ilkeleri ile benzerliğine ilişkin aşağıda yer alan hususlara dikkat çekilebilir;

Etkili bir kurumsal yönetim temeli sağlama;; Ekonominin ve para piyasalarının gelişimini korumak için bazı kanunlar ve talimatlar hazırlanmaya başlandı. Bu kanun ve talimatlar yatırıma elverişli bir ortamın yaratılmasına ve yabancı yatırımın çekilmesine katkıda bulunmak için gerçekleştirilmiştir. Ayrıca (piyasa gelişmelerinin işleyişini denetleyen) uzmanlaşmış denetim organları kurulmuştur. Bu organların en önemlisi, özel sektörün çalışmalarını yöneten ve aynı zamanda paydaşları koruma operasyonlarını düzenlemede etkisini sürdüren Menkul Kıymetler Komisyonu'dur. İşlem güvenliğini sağlamak ve piyasanın etkinliğini artırmak için söz konusu komisyon çalışmalarını sürdürmektedir.

Ortak sermaye; Kurumsal yönetim, pay sahiplerine genel kuruldan toplantı konularına ilişkin olarak (katılma, oy kullanma ve kâr elde etme) bazı garantiler sağlamaktadır. Aynı durum, yürürlükteki Irak Şirketler Yasası'nın 88 ila 96. Maddelerinde ve aynı yasanın 97 ila 100 Maddeleri için de geçerlidir. Bankacılık Kanunu'nun 17. ve 18. maddelerinde ise yönetim kurulu üyeliğine ilişkin hükümler düzenlenmiştir.

Hissedarlara eşit muamele; Irak yasaları, hissedarlara eşit muamele ilkelerini desteklemektedir. Bankalar Kanunu'nun 14 üncü maddesine göre kuruluş masraflarının ortaklara eşit olarak ödenmesinden sonra, sermaye veya borcun etkilenmemesi kaydıyla hissedarlar arasında eşit davranılmaktadır.

Yönetim Kurulu Sorumlulukları; Irak Şirketler Kanunu'nun 103. maddesi uyarınca her bir yönetim kurulu için asgari sayıda yönetim kurulu üyesi (5 üye) onaylanmıştır. Irak Bankacılık Kanunu'nun 17. maddesi, üyeler, uzmanlık alanlarında yeterli becerilere sahip olmalı ve seçim işlemleri Bankacılık Kanunu'nun 18. maddesi ve Şirketler Kanunu'nun 107. maddesi uyarınca yürütülmelidir. Şirketler Kanunu'nun 111. maddesi uyarınca üst yönetimin çalışmalarını yürütmek üzere en az iki ayda bir Yönetim Kurulu toplantısı yapması gerekmektedir.

Açıklama ve şeffaflık; Yönetim kuralları, paydaşların ihtiyaç duyduğu açıklama ve şeffaflık ilkesine dayalı olarak temel bilgilerin aktarılmasına yönelik çalışmalıdır. Şirketler Kanunu'nun 201, 133, 134, 136, 138. maddeleri ve Bankacılık kanunu'nun 40, 41, 45 ve 24. maddeleri ile Irak mevzuatı, şirketler tarafından ifşa edilen bilgileri düzenlemektedir.

2004 yılında revize edilen 1997 tarihli Şirketler Kanunu son olarak 2019 yılında da değiştirilmiştir. Buna göre (Irak Şirketler Kanunu, 2019);

Madde 1: Bir holding şirketi, bir anonim şirket veya bir şirketi veya bir anonim şirketi veya bağlı şirketler olarak adlandırılan bir limited şirketi kontrol eden bir limited şirkettir.

Madde 2: Şirketler Kanununun (12) nci maddesinin metni yürürlükten kaldırılarak aşağıdaki şekilde değiştirilir:

Birincisi: Bir Iraklı gerçek veya tüzel kişi, bir kanun veya bir hükümet tarafından çıkarılan bir kararla kişi veya sıfatının şirketlere üyeliği yasaklanmadıkça, bu kanunda öngörülen şirketlere kurucu, hissedar veya ortak olarak üyelik edinme hakkına sahiptir.

İkincisi: Yabancı bir gerçek veya tüzel kişi, Irak'ın katkı payının sermayesinin yüzde elli birinden az olmamak kaydıyla, anonim ve limited şirketlerde kurucu veya ortak sıfatıyla üyelik alabilir.

Madde 28: Kanununun (28) inci maddesinin metni yürürlükten kaldırılarak aşağıdaki şekilde değiştirilecektir;

Birincisi: Anonim şirketin asgari sermayesi (2.000.000) iki milyon dinardan, limited şirketin asgari sermayesi (1.000.000) bir milyon dinardan ve geri kalanının asgari sermayesi şirketler (500.000) beş yüz bin dinardan az olamaz.

İkincisi: Yükümlülüklerin şirketin toplam sermayesine ve diğer ortakların haklarına oranı yüzde üç yüzü (%300) geçmez.

Üçüncüsü: Bakanlar Kurulu, Ticaret Bakanının teklifi üzerine, bu maddenin (Birinci) ve (İkinci) bentlerinde belirtilen miktar ve yüzdeleri, faaliyetini gerçekleştirmeye yetecek şekilde değiştirir.

Madde 91: Kanununun 91 inci maddesinin metni yürürlükten kaldırılarak aşağıdaki şekilde değiştirilecektir;

Birincisi: Bir üye, genel kurul toplantılarına katılmak, görüşmek ve oy kullanmak üzere başkalarına onaylı vekalet verebilir ve bu amaç başka üyelere de devredebilir.

İkincisi: Temsil belgesinin şekline, içeriğine, nasıl hazırlanacağına ilişkin kontrolleri Menkul Kıymetler Komisyonu belirler ve geçerliliğinden sorumludur.

Üçüncüsü: Vekil toplantı için belirlenen tarihten en az üç gün önce Menkul Kıymetler Komisyonu'na yatırılmalı ve komisyon tarafından geçerliliği kontrol edilmelidir. Vekil, ilk toplantının ertelendiği herhangi bir ikinci toplantı için geçerli kalacaktır.

Madde 121 Üçüncüsü: Her şirketin yokluğunda murahhas azanın yetkilerini kullanan bir müdür yardımcısı bulunabilir. Genel müdür atandığı gibi atanır.

Madde 122: Kanununun (122) maddesi yürürlükten kaldırılarak aşağıdaki şekilde değiştirilecektir;

Birincisi: Yetkili müdür, kendisini atayan merciden gerekçeli kararla görevden alınır.

İkincisi: Yetkili müdür yardımcısı, kendisini atayan merciden gerekçeli kararla görevden alınır.

Madde 147. maddenin iki fıkrası (Birinci ve İkinci) yürürlükten kaldırılacak ve aşağıdaki maddelerle değiştirilecektir;

Birincisi: Şirketin kuruluşunun üzerinden iki yıl geçmesine rağmen meşru bir mazeret olmaksızın faaliyetlerini yürütmemesi.

İkincisi: Şirket, meşru bir mazeret olmaksızın iki yıldan fazla sürekli olarak faaliyetini durdurur.

Madde 158: Kanunun (158) inci maddesine ve ikinci fıkrasına aşağıdaki metin eklenir;

İkincisi: Bu Kanunun 147 nci maddesinin (Birinci), (İkinci) ve (Üçüncü) bentlerinde yazılı sebeplerden birinin doğrulanmasına rağmen şirket tasfiye tavsiyesinde bulunmaz ve sicil memurunun tebligatının üzerinden altmış gün geçerse, bunun için bir gerekçe varsa, ona durumunu düzeltmesi için bir ek süre vermedikçe doğrudan tasfiye kararı vermelidir. Her halükarda şirket, tasfiye kararına tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde yetkili mahkemede itiraz etme hakkına sahip olup, mahkemenin kararı temyiz sıfatıyla Yargıtay'da temyize tabidir ve kararı varsa şirket sözleşmesinde belirtilen tasfiye mekanizması saklı kalmak kaydıyla temyiz kararının düzeltilmesi suretiyle temyize tabi değildir.

Madde 215 Birincisi: Kuruluş belgesini almadan anonim, limited, ortaklık veya şahıs şirketi adına faaliyette bulunan kişi, üç aydan az olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılır. bir yıl ve (3.000.000) üç milyon dinardan az olmayan ve (5.000.000) beş milyon dinardan fazla olmayan veya bunlardan bir tanesine kadar para cezası, tüm bunlar yasanın (21) maddesinin (birinci/2) bendi dikkate alınarak,

İkincisi: Tescil izni almadan yabancı bir şirketin şubesi adına faaliyette bulunan kişi, bu maddenin (Birinci) bendinde belirtilen ceza ile cezalandırılır.

Irak hükümeti, doğrudan yabancı yatırımları çekmek ve ekonomisini çeşitlendirmek için ekonominin hem kamu hem de özel sektörler için çözüm ve reform arayışında mevcut mali zorlukları izlemiştir (Abdel-Hakim ve Dalloul, 2009: 44; ISX, 2015; Obeidi, 2011: 137). Bu eylemler ve reformlar, istikrarlı bir siyasi ortamdan ve bu raporların hazırlanması üzerinde çalışmak için sakin bir ortamdan yoksundur. Irak hükümeti, kurumsal yönetim uygulamasının verimliliğini ve etkinliğini canlandırmak da dahil olmak üzere, büyük rehabilitasyonu başlatmak için bazı çalışmalar yaptı. Şu anda bu reform ve uygulamalar, yabancı yatırımı çekmenin ana ilkelerinden biri olarak kabul edilmekte ve ayrıca Irak sermaye piyasasının canlanmasına da katkıda bulunmaktadır (Abdratha ve Abeed, 2009; Mchaal, 2015; Mohammed, 2008; Raseed ve Zaker, 2013; Tohme, 2013).

Kasım 2006'da Irak şirketleri için bir etik kod ve komiteler oluşturmak üzere bir bakanlık emri çıkarıldı ancak bu çalışma uygulamaya geçmedi. Yine 2016 yılında Irak borsasında uygulanmak için paydaşların görüş ve incelemelerini gerektiren bir kurumsal yönetim taslağı yayımlandı (ISC, 2016). Bu taslak aşağıdaki gibi sıralanabilecek birkaç ana noktayı içeriyordu (ISC, 2016);

- Üst yönetimin şirketi kendi çıkarları için kullanması sınırlanır.
- Azınlık pay sahiplerinin toplantılara katılma, oy kullanma, bilgi edinme ve oy kullanma haklarını sağlayarak, azınlık haklarını korumaya çalışır.
- Bu taslak Şirketler Kanunu'na benzer şekilde, yönetim kurullarında kendilerini temsil edecek en az bağımsız yöneticilerin bulunmasını teşvik etmektedir.
- Bu taslağın tavsiyeleri arasında borsaya kayıtlı şirketler tarafından iç denetim ve kurumsal yönetimin risk yönetimi için yönetim kurulu komitelerinin oluşturulması da yer almakta ve iç denetim bölümünün sorumluluk ve görevlerini tanımlamaktadır.

SONUÇ

Son yirmi beş yılda meydana gelen finansal skandalların tüm dünya ülkelerini büyük ölçüde etkilemesi nedeniyle şirketlerde menfaat sahiplerinin haklarının korunmasını sağlamak ve çıkar çatışmalarını azaltmak amacıyla şirketlerin yönetimleri ve mülkiyet yapıları yeniden düzenlenmiş ve gözden geçirilmiştir. Bu düzenlemelerden en önemlisi, şirketlerin kurumsal bir anlayışla yönetilmelerini öngören kurumsal yönetim ilkeleridir. Kurumsal yönetim; şirketlerde tüm paydaşların çıkarlarının korunmasını, sorumlu ve hesap verebilir yönetim tarzının benimsenmesini, doğru ve zamanında bilgiler sunulmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla finansal bilgi kullanıcılarının doğru yatırım kararları alarak şirketlerin finansal performansını arttırması beklenmektedir. Ayrıca küreselleşme ile birlikte uluslararası yatırımcılarda, yatırım yapacakları şirketleri belirlerken kurumsal yönetim anlayışının yerleşmiş olmasına önem vermektedir. Çünkü mikro ölçekte şirketler ve makro ölçekte ülkeler için güven ve istikrarın oluşması, kurumsal yönetim uygulama düzeyine bağlıdır. Bu yüzden kurumsal yönetim uygulama düzeyi yüksek olan şirketler uluslararası sermaye hareketlerini çekerek finansal performanslarında artış sağlayabileceklerdir.

Dünya çapında farklı ülkelerde kurumsal yönetim farklı yaklaşımlar ile yürütülmektedir. Kıta avrupası ve anglo-sakson yaklaşımlar bu farklılıklardan en önemli ikisidir. Batı dünyasında kurumsal yönetim alanında bu iki farklı yaklaşım çerçevesinde gelişen kurumsal yönetim Arap ülkelerinde de yerleşmeye başlamaktadır. Fakat özellikle iç karışıklıklar ile mücadele eden Arap ülkelerinde kurumsal yönetim konusunda ilerleme oldukça sınırlıdır. Irak'ta bu ülkelerin içerisinde yer almaktadır. Yaşanan sorunlara rağmen sınırlı olsa Irak'ta kurumsal yönetim ile ilgili çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Özellikle şirketler kanunu ve Irak borsasında kurumsal yönetimin ruhuna uygun çalışmalar bulunmaktadır. Elbette henüz istenen seviyeler yakalanamamıştır. Fakat bu ilerlemenin kesilmemesi durumunda orta-üst standartlara sahip bir kurumsal yönetim yapısını yakalamak mümkün olabilecektir.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı: Bu araştırma etik kurul izni gerektiren analizleri kapsamadığından etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Yazar Katkıları: Yazar çalışmayı tek başına hazırlamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Abd ALazawy, A. F. (2015). Legal means to tackle the financial crisis in Iraq Under the general budget 2015. *Journal of college of Law for Legal and Political Sciences*, 4(13), 324-276.
- Abdel-Hakim, M. H. T., & Dalloul, M. I. A. H. (2009). Corporate governance and its role in the fair valuation of ordinary shares (Case Study in the Iraqi market for securities). *Journal of Administration and Economics*, 77: 43-60.
- Abdratha, A & Abeed, K.(2009). The impact of foreign capacity in the Iraqi Investment Law No. 13 of 2006. *AL- Mouhakiq Al-Hilly Journal for Legal and Political Science* , 1(1), 128-157.
- Abdullah, A. H. (2021). Effect of Board Composition on the Corporate performance: The Moderating Role of Corporate Governance Practices in Iraq. *Psychology and Education Journal*, 58(3), 2688-2706.
- Al-Feliti, S. B. (2010). Governance of public shareholding companies in the sultanate of oman. Jordan: Dar Osama for Publishing and Distribution.
- Alp, A. ve Kılıç, S. (2014). Kurumsal yönetim nasıl yönetilmeli. İstanbul: Doğan Kitap.
- Alsmmarraie, B. A. J. (2018). Corporate governance practices in Iraq: A descriptive study of listed companies (Masters thesis). Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ayed-Koubaa, H. B. (2011). Qualité de la communication financière au sujet des pratiques de gouvernance d'entreprise: cas du SBF 120. Paper Presented At The Comptabilités, Économie Et Société.
- Cavlak, H. (2015). Uluslararası finansal raporlama standartları ve kurumsal yönetim ilişkisi: kurumsal yönetim endeksi'ne tabi şirketlerde bir anket çalışması (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cernat, L. (2004). The emerging European corporate governance model: Anglo-Saxon, Continental, or still the century of diversity? *Journal of European Public Policy*, 11(1), 147-166.
- Clarke, T. (2007). *International corporate governance: A comparative approach*. Routledge.
- Çelik, E. (2007). Kurumsal yönetim modeli olarak paydaş yaklaşımı: Kamu ve özel hastane karşılaştırması (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Denis, D. K. (2001). Twenty-five years of corporate governance research... and counting. *Review of Financial Economics*, 10(3), 191-212.
- Denis, D.K. (2010). *International corporate governance research. Corporate Governance: A Synthesis of Theory, Research, and Practice içinde* (123-139). New Jersey: John Wiley and Sons, Inc.
- Denis, D. K., & McConnell, J. J. (2003). *International corporate governance. Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 38(1), 1-36.
- Doski, S. A. (2015). The necessity of issuing a corporate governance code for the Kurdistan Region. *Journal of Finance and Accountancy*, 18.
- ISX. (2015, Mars 18). Stock market: The market lower stock prices caused by the reluctance to invest in the market. *Asian News*.
- ISX. (2004). Law 74, (2004). Available on http://www.isx.iq.net/isxportal/files/lawa109_8_0_8_32_7.pdf.
- Iraqi Securities Commission (ISC), (2016). Available on <http://www.isc.gov.iq/en/node/1520>.
- Iraq Securities Commission (ISC) (2016). The annual report of the trading movement of Iraq stock exchange (ISX). Access Date: 17February2017, <http://www.isc.gov.iq/>
- Iraq Stock Exchange. ISX (2016). The monthly reportfor iraq stock exchange (ISX). Access Date: 27July 2017. <http://www.isxiq.net/isxportal/portal/uploaded/FilesList.html>
- Jackson, K. V. (2011). Towards a stakeholder-shareholder theory of corporate governance: A comparative analysis. *Hastings Bus. LJ*, 7, 309.
- Kanbur, A. (2010). İşletmelerde kurumsal yönetim uygulamalarının örgütsel değerler üzerindeki etkileri: İMKB kurumsal yönetim endeksinde yer alan işletmeler üzerine bir araştırma (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Khader, A. (2012). *Disclosure and transparency: as one of the management principles in corporate law* (1st ed.). Egypt: University Thought Dar.
- Khalaf, R. & Fadel, A.M. (2016). The impact of the application of corporate governance efficiency included in the Iraq Stock Exchange companies included in the study on the Iraq Stock Exchange companies. *Baghdad College of Economic Sciences University*, (47), 51-80.
- Kleymenova, A., & Zhang, L. (2019). The Impact of Banking Regulation on Voluntary Disclosures: Evidence from the Dodd-Frank Act. *Chicago Booth Research Paper*, (19-08).
- Maher, M. & Andersson, T. (1999). *Corporate performance: Effects on firm performance and economic growth*. OECD Working Paper (Paris).
- Mallin, C. A. (2016). *Corporate governance*. (5th Edition). New York: Oxford University Press.
- Mchaal, S.M. (2015). Legal regulation of the work of foreign workers in the light of the Iraqi Investment Law No. 13 of 2006. *Journal of the College of law / Al-Nahrain University*, 17(3), 284-307.
- Mohammed, H. A. & Ahmed, R. A. (2014). The role of international accounting standards in raising the efficiency of the work of the Iraq Stock Exchange and Applied Study. *Baghdad College of Economic Sciences University*.
- Mohammed, K.A. (2008). Reflections future in light of the Iraqi Investment Law No. 13 of 2006. *Journal of Kerbala University*, 6(2), 219-224.
- Moradi, M., Velashani, M. A. B. & Omidfar, M. (2017). Corporate governance, product market competition and firm performance: Evidence from Iran. *Humanomics*, 33(1), 38-55.
- Raseed, H.H. & Zaker, A.K. (2013). Foreign investment between the law and the economy. *Risalat Al-huquq Journal*, 3, 6-25.
- Suleiman, M. M. (2009). *Corporate governance in the fight against financial and administrative corruption, Comparison study* (2nd ed.). Alexandria: Dar Al Jamiya for Printing Publishing and Distribution.

- Talib, A. F. & Al-mshhdany, I. S. (2011). Corporate governance and strategic financial performance of banks. Jordan: Dar Safaa for Publishing and Distribution.
- Thomsen, S. & Conyon, M. (2012). Corporate governance: Mechanisms and systems. McGraw Hill.
- Tricker, B. (2015). Corporate governance: Principles, policies, and practices (3rd Edition). Oxford: Oxford University Press.
- Ungureanu, M. (2012), Efficiency and Sustainability through a responsible management of the enterprise, International Journal of Advances in Management and Economics, 1(5), 132-137
- Weir, C. & Laing, D. (2001). Governance structures, director independence and corporate performance in the UK. European Business Review.
- Irak Şirketler Kanunu (2004), <https://www.moj.gov.iq/upload/pdf/4554.pdf> (22.01.2022).
- Irak Şirketler Kanunu (2014), <https://www.moj.gov.iq/upload/pdf/4554.pdf> (22.01.2022).